

СЄВІДОВА О. В.,

аспірантка кафедри правового
забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки
факультету № 6
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

УДК 349.2:343.163

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.6.18>

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства та наукових праць вітчизняних вчених розглянуто питання гарантій реалізації трудових прав працівників органів прокуратури. Досліджено поняття «гарантія» та його юридичну сутність. З'ясовано, що законодавчо закріпленого поняття гарантії немає, проте є нагальна необхідність в його закріпленні. Встановлено, що визначення та закріплення юридичних гарантій у нормативному порядку є необхідною умовою для ефективної реалізації прав і свобод громадян, в тому числі й працівників органів прокуратури України. Визначено, що юридичні гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури є невід'ємною частиною їхнього правового статусу поряд з правами та обов'язками. Обґрунтовано, що гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури впливають з характеру покладених на них службових обов'язків у зв'язку з виконанням ними державних функцій. Відповідно до спеціального законодавства про прокуратуру визначено матеріально-правові (нормотворчо закріплені приписи, що визначають та гарантують трудові права) та захисно-процесуальні (законодавчі приписи, що закріплюють можливість судового або позасудового захисту трудових прав) гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури. Наголошено, що норми чинного трудового законодавства та спеціального законодавства про прокуратуру не визначають порядку вирішення трудових спорів працівників органів прокуратури. У Законі України «Про прокуратуру» визначено лише порядок оскарження дисциплінарних стягнень, що регулюється переважно нормами адміністративного судочинства, на відміну від інших прав найманих працівників, розгляд трудових спорів яких здійснюється відповідно до норм Кодексу законів про працю. Зроблено висновок, що гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури – це правові норми, що встановлюють способи та засоби, за допомогою яких забезпечуються трудові права та свободи працівників органів прокуратури, їх захист та відновлення під час виконання службово-трудова функцій.

Ключові слова: юридичні гарантії, трудові права, працівники органів прокуратури.

Sievidova O. V. Guarantees of implementation of labor rights of employees of prosecutor's offices

The issues of guarantees for the implementation of labor rights of prosecutors, based on the analysis of the current legislation and scientific works of domestic scientists, are considered in the article. The concept of “guarantee” and its legal essence are studied. It is found that there is no statutory notion of guarantee, but there is an urgent

need to enshrine it. It is stated that the definition and consolidation of legal guarantees in the normative order is a necessary condition for the effective implementation of the rights and freedoms of citizens, including employees of the prosecutor's office of Ukraine. It is determined that legal guarantees for the realization of labor rights of prosecutors are an integral part of their legal status along with rights and responsibilities. It is substantiated that the guarantees of realization of labor rights of prosecutors arising from the nature of their official duties in connection with their implementation of state functions. In accordance with the special legislation on the prosecutor's office, substantive legal (normatively enshrined regulations defining and guaranteeing labor rights) and protective-procedural (legislative instructions enshrining the possibility of judicial or extrajudicial protection and restoration of labor rights) guarantees of labor rights of prosecutors are defined. It is emphasized that the norms of the current labor legislation and special legislation on the prosecutor's office do not determine the procedure for resolving labor disputes of employees of the prosecutor's office. The Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office" defines only the procedure for appealing disciplinary sanctions, which is regulated mainly by the rules of administrative proceedings in contrast to other employees whose labor disputes are considered in accordance with the Labor Code. It is concluded that guarantees of realization of labor rights of prosecutors are legal norms that establish ways and means by which labor rights and freedoms of prosecutors, their protection and restoration during the performance of official and labor functions are ensured.

Key words: legal guarantees, labor rights, employees of the prosecutor's office.

Вступ. Гарантії реалізації трудових прав працівників є напрямом діяльності соціальної та демократичної держави. Працівники органів прокуратури є суб'єктами трудового права, тому захист їхніх прав та свобод, а також їх гарантії є обов'язком держави. Але правовий статус працівника органу прокуратури є специфічним порівняно з статусом інших найманих працівників, що зумовлено його службово-трудовою діяльністю. З огляду на це у законі встановлені спеціальні права і обов'язки, що передбачають наявність відповідних спеціальних гарантій реалізації трудових прав.

Питанням дослідження трудових прав працівників органів прокуратури в Україні були присвячені праці таких вчених, як В.О. Краєвська, Б.В. Лавренко, В. Мельник, Р.А. Онайко, В.С. Пряников, А.В. Пшонка, В.І. Хвесюк тощо. Проте гарантії реалізації трудових прав цієї категорії працівників практично не були досліджені. Більшість наукових розвідок лише опосередковано зачіпає названу тему, тому вона потребує вивчення та аналізу. Необхідним є надання пропозицій щодо покращення правового регулювання трудових прав працівників органів прокуратури та гарантій їх реалізації.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження законодавчого врегулювання юридичних гарантій реалізації та захисту трудових прав працівників органів прокуратури.

Результати дослідження. Права людини забезпечуються системою гарантій у державі, тобто правовими та організаційно-правовими засобами і способами, за допомогою яких забезпечується реалізація прав та виконання обов'язків, передбачених законодавством. Ідея забезпечення державних гарантій трудових прав впроваджена в Кодексі законів про працю України. Встановлення державних гарантій трудових прав громадян, захист прав та інтересів працівників і роботодавців визначаються цілями трудового законодавства [1, с. 208]. Проте нормативне визначення поняття «гарантія» у чинному трудовому законодавстві відсутнє.

У перекладі з французької слово «гарантія» означає поруку, умову, забезпечення чого-небудь [2, с. 14]. У юридичній літературі трапляються неоднозначні тлумачення самого терміна «гарантія». Для розкриття його змісту використовується термін «забезпечення». Це не є помилкою, оскільки поняття «гарантія» і «забезпечення» є синонімами. Крім того, поняття «гарантія» взаємодіє з такими категоріями, як «соціальний захист», «правовий

захист», «умови», «фактори», порівняно з якими воно з часом набуває більш широке або, навпаки, вузьке змістовне значення. Термін «гарантія» застосовується для позначення способів та засобів, за допомогою яких здійснюється забезпечення реалізації тих чи інших умов, передбачених законодавством [3, с. 133].

Вітчизняний вчений А.О. Собакарь зазначає: «Визначень поняття «юридичні гарантії» існує багато. Одні вчені юридичні гарантії визначають як сукупність спеціальних правових засобів і способів, за допомогою яких реалізуються, охороняються та захищаються права, припиняється їх порушення, а також поновлюються права, що зазнали посягання. Інші науковці трактують їх як правові та організаційно-правові засоби і способи, за допомогою яких забезпечується реалізація та всебічна охорона суб'єктивних прав. При цьому останні під правовими засобами розуміють норми права, а під організаційно-правовими – діяльність певних державних органів, громадських організацій та їх посадових осіб із забезпечення прав. Третя група вчених юридичними гарантіями вважає правові норми, які визначають специфічні юридичні засоби реалізації прав, їх охорони та захисту у разі порушення» [4, с. 147]. Ми в своєму дослідженні погоджуємось з останньою думкою.

У юридичній літературі існує поділ гарантії реалізації трудових прав працівника на матеріально-правові і захисно-процесуальні. Матеріально-правові гарантії реалізації трудових прав виражаються у нормативному закріпленні трудових прав та служать превентивним заходом проти їх порушення. Захисно-процесуальною гарантією є право працівника на судовий та позасудовий захист своїх прав.

А.М. Шульга зазначає: «Гарантії (організаційні, соціально-економічні, політичні та ін.) реалізації суб'єктивних юридичних прав, свобод і обов'язків громадянина доповнюють його правовий статус, роблять його реальним, а не фіктивним» [5, с. 318].

Р.А. Онайко вважає, що гарантії реалізації трудових прав працівника органів прокуратури є складовою частиною його правового статусу. Зокрема, є такі складники зазначеного статусу: належне правове регулювання проходження служби; відповідна заробітна плата; організаційні стимули; професійні стимули; трудові стимули, пов'язані з характером роботи і досягненням особистих цілей, що відповідають особистим цінностям; престиж і соціальний стан; стимули, пов'язані з кар'єрою і службовим просуванням, фінансові стимули; соціально-правовий захист працівників органів прокуратури та членів їхніх сімей [6, с. 129]. Погоджуючись з даною думкою, необхідно зазначити, що така складова частина правового статусу працівника прокуратури є необхідною та повинна компенсувати певні законодавчо закріплені обмеження прав цієї категорії працівників.

У правовій позиції Конституційного суду України, сформульованій у Рішенні КСУ від 20.03.2002 р. № 5-рп/2002, зазначено, що Основний Закон відокремив певні категорії громадян, які потребують додаткових гарантії соціального захисту з боку держави. У статті 17 Конституції України вказано, що це громадяни, які перебувають на службі у військових формуваннях і правоохоронних органах держави, в тому числі й в органах прокуратури, забезпечуючи суверенітет та територіальну цілісність, економічну та інформаційну безпеку держави [7].

Необхідність додаткових гарантії соціальної захищеності цих категорій громадян як під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена тим, що служба в правоохоронних органах та військових формуваннях пов'язана з ризиком для життя та здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей. Окрім цього, до цієї категорії працівників в окремих випадках, які передбачені Конституцією України, у законодавчому порядку запроваджено певні обмеження окремих конституційних прав і свобод [8, с. 190].

Як вже зазначалось, гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури впливають з характеру покладених на них службових обов'язків у зв'язку з виконанням ними державних функцій. Гарантії правового забезпечення працівників прокуратури можна класифікувати так: 1) загальні гарантії, тобто система економічних, політичних, духовних та інших відносин, умов, факторів, що декларуються Основним Законом – Конституцією

України; 2) спеціальні гарантії, які закріплені у відповідних нормативно-правових актах (як правило, законах), що регулюють діяльність органів прокуратури [9, с. 292].

Так, спеціальні матеріально-правові гарантії працівників органів прокуратури закріплені в Законі України «Про прокуратуру». Це законодавчі приписи, що встановлюють такі права даної категорії працівників: право на заробітну плату (ст. 81), на відпустку (ст. 82), на матеріально-побутове забезпечення (ст. ст. 83, 85), на соціальний захист (ст. ст. 84, 85), на пенсійне забезпечення (ст. 86) тощо.

Звернемо увагу, що у теорії права юридичні гарантії охоплюють не тільки всі види матеріального та соціально-побутового забезпечення працівника прокуратури, а й заходи, які сприяють реалізації службово-трудова повноважень (моральне заохочення та особиста охорона). Проте загальні ознаки цих двох правових категорій дещо схожі між собою. Визначивши правові стимули заохоченням до законотворчої діяльності, виділяємо ознаки, які найбільш повно характеризують правові стимули: 1) спрямованість на забезпечення сприятливих умов для здійснення власних інтересів працівника шляхом законодавчо визначеного наміру надання йому цінностей, а іноді й скасування або зменшення міри надання таких цінностей чи благ за певних умов; 2) розширення обсягу можливостей, оскільки формами їх прояву є суб'єктивні права, законні інтереси, пільги, заохочення, рекомендації; 3) вираження позитивної правової мотивації; 4) правові стимули уособлюють прагнення до підвищення позитивної активності; 5) правові стимули встановлюються для упорядкування суспільних відносин. Таким чином, встановлення низки правових гарантій двояко відображається на службово-трудова діяльності працівників прокуратури: по-перше, саме завдяки встановленню таких гарантій уможливується здійснення на високому рівні поставлених завдань і функцій самими працівниками; по-друге, ефективне виконання поставлених завдань і функцій сприяє адекватній оцінці роботи прокуратури з боку громадськості (високі показники в роботі – позитивна оцінка) [10, с. 305].

Що стосується захисно-процесуальних гарантій реалізації трудових прав працівників органів прокуратури, то законодавством встановлені особливості розгляду трудових спорів даної категорії працівників. Ідеться про порядок оскарження ними накладених дисциплінарних стягнень.

Закон України «Про прокуратуру» [11] надає вичерпний перелік умов, за яких працівник прокуратури може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності. Під дисциплінарним провадженням щодо прокурора слід розуміти процедуру розгляду кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів скарги (заяви), в якій містяться відомості про проблеми реалізації прав у сфері праці та соціального забезпечення, а також вчинення прокурором дисциплінарного проступку [12, с. 123–124].

За порушення однієї з указаних умов до працівника прокуратури застосовуються заходи дисциплінарного впливу, які виражаються в дисциплінарних стягненнях, передбачених законодавством. Закон закріплює три основні форми стягнень: 1) догану; 2) заборону на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора України); 3) звільнення з посади в органах прокуратури. Як правило, саме два останні види стягнення оскаржуються у судовому порядку [13, с. 156].

Відповідно до ст. 222 Кодексу законів про працю особливості розгляду трудових спорів прокурорсько-слідчих працівників встановлюються законодавством [14]. Згідно зі ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» прокурор може оскаржити рішення, прийняте за результатами дисциплінарного провадження, до адміністративного суду або до Вищої ради правосуддя протягом одного місяця з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення [11].

Справи про оскарження рішення, прийнятого за результатом дисциплінарного провадження, розглядаються в порядку адміністративного судочинства. Згідно зі статтею 27 Кодексу адміністративного судочинства адміністративні справи про оскарження актів, дій

чи бездіяльності органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ [15].

У разі визнання судом незаконним рішення комісії, яке було прийняте в дисциплінарному провадженні, із зобов'язанням вчинити певні дії із повторного розгляду дисциплінарної скарги чи дисциплінарної справи, комісія має вирішити питання про порядок та строки повторного розгляду такого питання, а також визначити члена комісії, який у разі необхідності здійснюватиме перевірку даних про наявність підстав для відкриття дисциплінарного провадження та притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності у межах строків, визначених Законом України «Про прокуратуру» [13, с. 156].

У статті 53 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» визначений порядок розгляду скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора. Вища рада правосуддя розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора не пізніше шістдесяти днів з дня їх надходження. За результатами розгляду скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора Вища рада правосуддя має право: 1) скасувати повністю рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора та закрити дисциплінарне провадження; 2) скасувати частково рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора та ухвалити нове рішення; 3) скасувати повністю або частково рішення відповідного органу про відмову в притягненні до дисциплінарної відповідальності прокурора та ухвалити нове рішення; 4) змінити рішення відповідного органу, застосувавши інший вид дисциплінарного стягнення; 5) залишити рішення відповідного органу без змін [16].

Рішення Вищої ради правосуддя за результатами розгляду скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав: 1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати; 2) рішення не підписане будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні; 3) прокурор не був належним чином повідомлений про засідання Вищої ради правосуддя (якщо було ухвалене будь-яке з рішень, визначених пунктами 2–5 частини п'ятої статті 53 цього Закону); 4) рішення не містить посилань на визначені законом підстави дисциплінарної відповідальності прокурора та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків (ч. 1 ст. 54 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя») [16].

Крім того, відповідно до ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» прокурори мають право бути членами професійних спілок, утворювати громадські організації та брати в них участь з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення свого професійного рівня [11]. Тобто членство у професійних спілках працівників органів прокуратури є додатковою гарантією захисту їхніх трудових прав. Професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки.

Висновки. Встановлення гарантій у нормативному порядку є однією з умов ефективної реалізації прав людини і громадянина.

Працівники органів прокуратури відіграють важливу роль у захисті прав громадян, в тому числі і трудових, та мають особливий правовий статус, проте гарантії забезпечення трудових прав самих працівників прокуратури потребують нормотворчого удосконалення. Відповідно до чинного законодавства працівники органів прокуратури мають досить обмежений перелік прав, які вони можуть відновити за допомогою судового захисту.

Гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури, що лягли в основу їх професійного вибору, покликані забезпечити реалізацію соціальних очікувань таких осіб на нейтралізацію чинників, які перешкоджають ефективності службової діяльності, та компенсацію обмежень, об'єктивно зумовлених інтересами служби.

Таким чином, проведений у статті аналіз дає можливість визначити, що гарантії реалізації трудових прав працівників органів прокуратури – це правові норми, що встановлюють способи та засоби, за допомогою яких забезпечуються трудові права та свободи працівників прокуратури, їх захист та відновлення під час виконання службово-трудова функцій.

Список використаних джерел:

1. Лазукова Н.В. Гарантії та форми захисту прав людини в сфері праці. *Молодий вчений*. 2015. № 1 (1). С. 208–211.
2. Скобелкин В.Н. Юридические гарантии трудовых прав наемных работников. *Культура, демократия и право*. 1996. 425 с.
3. Малихіна Я.А. Юридичні гарантії за трудовим законодавством України. *Форум права*. 2007. № 2. С. 133–138.
4. Собакарь А.О. Гарантії прав працівників на безпечні умови праці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 147–154.
5. Пряников В.С. Правовий статус прокурора як учасника службово-трудова правовідносин: загальнотеоретичний аспект. *Форум права*. 2013. № 4. С. 317–321.
6. Онайко Р.А. Зміст та соціальне значення правового статусу працівників органів прокуратури як суб'єктів трудового права. *Європейські перспективи*. 2012. № 3 (3). С. 126–131.
7. Рішення Конституційного суду України від 20 березня 2002 р. № 5-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-02#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
8. Хвесюк В.І. Законодавство України про соціальне забезпечення працівників органів прокуратури. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30 (1). С. 190–193.
9. Пшонка А.В. Загальна характеристика соціально-правового забезпечення працівників прокуратури України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 290–299.
10. Краєвська В.О. Сутність та особливості трудових правовідносин, що виникають у зв'язку зі вступом особи на державну службу до прокуратури України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 27. 301–307.
11. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
12. Лавренко Б.В. Щодо питання дисциплінарної відповідальності працівників прокуратури. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2016. Вип. 22. С. 79–82.
13. Мельник В. Особливості захисту трудових прав окремих категорій працівників у судовому порядку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 155–159.
14. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (дата оновлення: 14 серпня 2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
15. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
16. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII (дата оновлення: 5 травня 2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (дата звернення: 18.11.2021).

